

מלאכת לש

חרוסת, בצים ובצל עם שמן

שבת קנה, ב – קנו, א

תניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים, האחרון חייב, דברי רבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל ... אין נותנין מים למורסן דברי רבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר נותנין מים למורסן.

תנו רבנן אין גובלין את הקלי, ויש אומרים גובלין, מאן יש אומרים, אמר רב חסדא רבי יוסי ברבי יהודה היא. והני מילי דמשני, היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד.

ושוין שבוחשין את השתית בשבת ... והאמרת אין גובלין, לא קשיא הא בעבה הא ברכה. והני מילי הוא דמשני, היכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתית, בשבת נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ.

גובלין (מורסן, רש"י) ... והני מילי הוא דמשני, היכי משני, אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דאביי שתי וערב. והא לא מערב שפיר, אמר רב יהודה מנערו לכלי.

ר"ף שם (סז, ב)

ומדקמתרצינן אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה שמע מינה דהלכתא כוותיה.

ספר התרומה ס"י ריט-כ

גובלין, פירוש היכא שנתן מים מאתמול במורסן, לרבי יגבלהו בשבת, ואפילו לרבי יוסי, והוא דמשני ... הילכך לצורך פרתו או תרנגולין אסור לתת מים במורסן בשבת, דהלכה כרבי מחברו ... ובחרוסת בשבת שחל בליל ראשון של פסח, צריך ליתן המשקה בעוד יום, ובליל שבת יערבנו אפילו בכלי.

ט"ז ס"י שכא ס"ק יב

במה שנוהגים לעשות בשבת צנון דק עם קשואין שקורין אוגרק"ס דק דק, ושופכין אחר זה חומץ לתוכו, ואין עושין שום שינוי ... כיון דעיקר עשייתו בשבת שבקוהו אעיקר הלכתא דקיי"ל כר"י בר יהודה ... ומן המובחר שישם תחלה החומץ בכלי, כנלע"ד בדברים אלו.

שוע"ר ס"י שכא

טז הלש הוא מאבות מלאכות. ואינו חייב בנתינת המים לתוך הקמח בלבד אלא עד שיגבל כדרכו בחול. ואין המגבל חייב אלא בדברים שהם בני גיבול, כגון קמח או עפר לטיט של בנין, אבל אפר וחול הגס ומורסן וקמח קלי וכיו"ב לאו בני גיבול הן והמגבלן פטור. אבל אסור מד"ס לגבל קמח קלי הרבה, שמא יבא לגבל קמח שאינו קלי ויתחייב. אבל מותר לגבל את הקלי מעט מעט שזהו שינוי מדרך החול.

אבל ... שתיתא, מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו אפילו הרבה בבת אחת. והוא שיהיה הגיבול רך ... ואפילו ברך צריך לשנות מעט אם עושה הרבה בבת אחת, כיצד נותן את השתיתא ואחר כך נותן את החומץ, אם הוא מקום שרגילין בו בחול ליתן החומץ תחלה, ובמקום שרגילין בחול ליתן השתיתא תחלה יתנו בשבת החומץ תחלה.

ויש חולקין על כל זה ואומרים שאין חילוק בין דברים שהם בני גיבול לדברים שאינם בני גיבול, ובכולן חייב בנתינת מים לבד ... כי נתינת המים זהו גיבול. אלא אם כן הגיבול הוא רך, שאז אין כאן לישה כלל ואין איסורו אלא מדברי סופרים והתירוהו לצורך השבת ע"י שינוי ... דהיינו ליתן השתיתא תחלה ואחר כך החומץ, במקום שזהו שינוי, או להפך במקום שההפך הוא שינוי ... אבל גיבול עב אסור בכל ענין משום לש. אלא אם כן נתן המשקה כבר מבעוד יום, אזי מותר לגבל בשבת (מעט מעט).

שוע"ר ס"י שכד

ג כבר נתבאר בס"י שכ"א שהמורסן הוא מדברים שאינם בני גיבול, ואם גבלו בשבת יש אומרים שהוא פטור מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים לגבול מורסן לבהמה או לתרנגולים כדרכו בחול אלא על ידי שינוי כגון לגבלו מעט מעט כמו שנתבאר שם, או אפילו הרבה בבת אחת אלא שלא ימרס בידו אחר שנתן המים לתוכו כדרכו בחול אלא מעביר בו תרוד או מקל שתי וערב אפילו כמה פעמים עד שיתערב יפה, שכיון שאינו ממרס בידו ולא יסבב התרוד או המקל בסביב כדרכו בחול אלא מעבירו שתי וערב הרי זה שינוי גמור, ומותר גם כן לנערו מכלי אל כלי עד שיתערב יפה ... ולדברי האומרים שהמגבל

המורסן חייב מן התורה, ואפילו בנתינת מים בלבד בלא גיבול חייב, כי נתינת המים זהו גיבולו כמו שנתבאר שם, אסור ליתן מים למורסן בשבת אפילו על ידי שינוי. אלא אם נתן בו המים מערב שבת אזי אין בגיבולו בשבת איסור מן התורה אלא מדברי סופרים, והתירוהו על ידי שינוי בדרך זו שנתבאר. וכבר נתבאר שם שיש להחמיר כסברא זו, וכן נוהגין.

שוע"ר סי' תעג

לד אם חל פסח בשבת צריך ליזהר לרכך החרוסת במשקה מערב שבת. ואם שכח לרככו מערב שבת ירככו בשבת על ידי שינוי, דהיינו שמתחלה יתן המשקה לתוך הכלי ואחר כך יתן לתוכו החרוסת, ויכול לערבו באצבעו או אוחז בכלי ומנענע עד שיתערב. עיין סימן שכ"א.

שמירת שבת כהלכתה ח, כג

תבשיל עשוי מביצים ובצלים קצוצים ... נוהגים להוסיף לתערובת זו שמן, ואין חוששין, ומערבבים בלי השינויים ... אך טוב יעשה אם ישנה מן הסדר בנתינת השמן ובאופן הבחישה ... נראה שאין לערער על המנהג שהיה נהוג גם אצל הרבה מגדולי התורה והיראה ... דמנהגן של ישראל תורה.